

Jan Moes

Jan Moes werkte onder andere als systeemtherapeut in de hulpverlening. Nu hij met pensioen is, heeft hij alle tijd om zich volledig te richten op zijn fotografie. In zijn projecten richt hij zich regelmatig op het Friese land, waar hij opgroeide. In zijn laatste boeken neemt hij de kijker mee naar zijn jeugd.

www.janmoes.nl

LYTSE JONGE

De ruwe kaft houdt met een pluizig touw het matte papier bijeen. De rafelranden van het papier schuren wanneer je het boek *Lytse jonge* van Jan Moes openslaat. De ruwheid van het boek versterkt de donkere prints, het kale landschap en de enorme leegte die uit de beelden spreekt. Beklemmend, desolaat, maar tegelijkertijd bevrijdend. Los van de werkelijkheid, geeft het ruimte om weg te dromen in de herinnering die Jans jeugd is.

Door Diana Bokje

Jan
Moes

Jan Moes groeide op in Friesland en had al langer de wens het landschap van zijn jeugd te fotograferen. Toen hij het gedicht *Lytse jonge* van de Friese dichter Tsjêbbe Hettinga onder ogen kreeg, was het pleit beslecht. "Het verhaal gaat over dromen, verbeelding en het verlangen naar de jeugd, het dorp en het Friese landschap. Het is vooral een oproep aan de jeugd om te blijven dromen. Droom groot! Met zijn serie wil Jan tevens een pleidooi houden voor het Friese landschap, dat verloren dreigt te gaan aan verdere verstedelijking, oprukkende industrialisatie en horizonvervuiling door windmolenparken. Daarnaast gaat het gedicht over duisternis. De dichter had een ongeneselijke oogziekte en werd langzaamaan blind. Fysiek werd zijn wereld steeds kleiner, wat bleef was de wereld die zijn geestesoog kon verbeelden. En hiermee raakte het heel mooi de donkere kant in mijn zwart-wit fotografie. Net als in het gedicht begint het boek *Lytse jonge* ook licht. De foto's verwijzen naar het dromen en vooruitkijken naar de toekomst. Langzaamaan worden de beelden steeds donkerder. Ik houd van het contrast tussen donker en licht. Net als in de foto's, bestaat ook het leven uit goede en slechte herinneringen. Het zit vol met mooie momenten, maar ook met gaten en kuilen."

Mijn Friesland

Het boek vertelt het verhaal over zijn Friesland, maar laat ook ruimte voor het Friesland van de kijker. Door de donkerte, de vervreemding en geheimzinnigheid laat Jan zelfs de Friezen anders naar hun land kijken. "Tsjêbbe beschrijft in zijn gedichten op zo'n geweldige manier het Friese landschap. Als je zijn gedichten leest, kun je het Friese landschap horen, zien en ruiken en dat gevoel heb ik ook in mijn foto's proberen te leggen. Als ik een stuk van het gedicht lees, knallen de beelden aan alle kanten door de kop heen. Ik heb die man gewoon nodig. In het gedicht *Lytse jonge* troost Tsjêbbe zich vanuit de idylle van de jeugd en dat is het uitgangspunt van mijn serie geworden. In eerste instantie wilde ik het gedicht opnemen in het boek, maar daardoor ging het teveel over iets anders. Ik had het gevoel dat ik zelf ontbrak. Het is nog steeds geïnspireerd op het gedicht, maar ik heb er een aantal persoonlijker beelden aan toegevoegd. Daardoor wordt het verhaal meer universeel en kunnen ook anderen zich erin herkennen." In zijn foto's smelten de jeugd van de dichter en de fotograaf samen. Zoals de foto waarin de hoofdpersoon, een jongen met een ernstig gezicht, sproeten en enigszins uitstaande oren, vanachter het raampje van een auto naar buiten kijkt. De pakhuizen op de achtergrond verwijzen naar een stad. "In het gedicht droomt

de hoofdpersoon van Amerika. Hij droomde van Marilyn Monroe en de nieuwe wereld, maar ik van Amsterdam. Mijn moeder was overleden en mijn broer woonde in Amsterdam. In de vakanties haalde hij mij op met de auto om naar de grote stad te gaan. Dat was aan het eind van de jaren vijftig een heel avontuur. Amsterdam was mijn Amerika. Ik keek daar mijn ogen uit. Dat ik na drie dagen al heimwee had naar het platteland liet ik natuurlijk niet merken. Weer thuis vertelde ik mijn vriendjes grote verhalen over de bioscoop en mijn avonturen daar. Als ik nu terugkijk naar mijn jeugd kijk ik er anders naar dan zoals ik het toen beleefde. Opgroeien op het platteland betekende hutten bouwen, iedere week een nieuwe katapult, thee drinken als je uit school kwam en dan snel naar buiten tot iemand heel hard riep dat het eten klaar was. Wanneer je ouder wordt, zie je dingen meer in perspectief. Je labelt dingen anders, geeft er een bepaalde betekenis aan. Nu heb ik meer zicht op hoe de wereld destijds in elkaar zat."

Code oranje-fotograaf

Om zijn foto's te kunnen maken, zoekt Jan letterlijk de donkerte op. Voor hem geen mooie stralende luchten, maar donkere wolken en woeste buien. "Ik ben een code oranje-fotograaf. Mooi weer vind ik maar niks. Met mooi weer rijd ik door het landschap om de goede plekken te ontdekken. Wanneer het weer lekker ruig is, keer ik terug met mijn camera. Ik heb met de auto wel eens vast gestaan aan de dijk boven in Friesland. Kon ik niet meer uit de klei komen. Dan is het landschap zo gigantisch mooi. Staand op de dijk, midden in het prachtige Friese landschap knallen de vlinders dan door mijn buik. Vaak weet ik van gekkigheid dan niet waar ik moet beginnen. Ik ben een gevoelsfotograaf. Het is de emotie op basis waarvan ik mijn foto's maak. Wanneer ik later de beelden terugzie weet ik dat dát het goede moment was. De foto's passen precies in de reeks, maar wanneer je me vraagt waarom, kan ik dat niet precies duiden. Zoals bijvoorbeeld de foto's van de Friese wateren. Het eindeloze water met zijn dijken en riet zijn gehuld in een deken van mist of reflectie. Dat verhullende, mysterieuze heeft het Friese landschap ook in zich. Friezen zijn tot op zekere hoogte stug, maar als je ze voor je hebt gewonnen, gaat er een wereld voor je open."

Uit je eigen koker

Om meer inzicht in zijn fotografie te krijgen bezoekt Jan regelmatig portfolioreviews, maar perfectionistisch als hij is, niet voor hij zelf weet wat hij wil. "Je moet zeker luisteren naar anderen, maar je er ook niet te veel van aantrekken want wat jij in je hoofd hebt, past bij jou. Daarin

'STAAND OP DE DIJK, MIDDEN IN HET PRACHTIGE FRIESE LANDSCHAP KNALLEN DE VLINDERS DOOR MIJN BUIK.'

moet je ook jezelf ter discussie stellen. Je moet wel iets doen met de kritiek anders blijf je te veel in je eigen koker zitten. Ik heb een bepaald format en maak veel foto's om in het gevoel te kruipen. Als ik de sfeer te pakken heb, volgt het kaderen. Dit vormt de basis van mijn serie, mijn kernbeeld met de sfeer, de grijzen en de zwarten die ik wil hebben. Vervolgens maak ik een moodboard in Bridge. Tijdens het project breidt dat zich steeds meer uit en worden langzamerhand ook de combinaties en een voorlopige volgorde van de serie zichtbaar. Ondertussen scherp ik continu mijn onderwerp aan en weet ik ook welke beelden ik mis. Ik streef naar laagdheid in elk beeld. Toch mag er niet te veel op staan en wat erop staat moet de kern raken. De rest leidt alleen maar af. Ik laat zien wat ik wil laten zien. Verder mag iedereen er bij denken wat hij wil."

Yn dit lânskip leit myn libben besletten
Yn myn eagen dy't nimmen ken
(In dit landschap ligt mijn leven besloten
In mijn ogen die niemand kent)
Tsjêbbe Hettinga

